

Protokoll fört vid pleniföredragning

Regeringskansliet

Allmänna byrån, Rk1

Närvarande

KS – CG – NF – TA – MN - WV

Frånvarande

MP

Justerat

Omedelbart

Ordförande

L a n t r å d

Katrin Sjögren

Föredragande

Vicelantråd

Camilla Gunell

Protokollförare

Förvaltnings- och

utvecklingschef

Dan E Eriksson

.....
Ärende/Dnr/Exp.

.....
Beslut

Nr 1

Landskapsregeringens redogörelse över självstyrelse-
politiska frågor enligt 36 § arbetsordningen för Ålands
lagting.

ÅLR 2016/1701

26 Rk1

Landskapsregeringen beslöt lämna en skriftlig redogörelse till lagtinget i
enlighet med bilaga 1.

Till Ålands lagting

REDOGÖRELSE ÖVER SJÄLVSTYRELSEPOLITISKA FRÅGOR ENLIGT 32 § ARBETSORDNINGEN FÖR ÅLANDS LAGTING.

Landskapsregeringen överlämnar härmed den i 32 § arbetsordningen för Ålands lagting föreskriva redogörelse över självstyrelsepolitiska frågor av väsentlig natur. Redogörelsen avser tiden från 26 februari 2015 fram till tidpunkten för överlämnandet.

Mariehamn den 3 mars 2016.

L a n t r å d

Katrin Sjögren

Vicelantråd

Camilla Gunell

Innehåll

1. Självstyrelsesystemet	5
1.1 Reformering av självstyrelsesystemet	5
1.2 Hembygdsrätt, jordförvärv och näringsrätt	5
2. Svenska språket	5
2.1 Språkrådet	5
2.2 Språkanvisningar för landskapsregeringens allmänna förvaltning	6
2.3 Översättning av God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica	6
2.4 Sjukvård på svenska	6
2.5. Det svenska språkets ställning i samband med IT-lösningar	7
2.6 Allmänhetens klagomöjligheter i språkfrågor	7
3. Ålands demilitarisering och neutralisering	8
3.1 Allmänt	8

3.2 Nordiskt försvarssamarbete	9
3.3 Försvarssamarbete Finland-Sverige	9
3.4 Försvarsministeriets utredning om handräckning	9
3.5 Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse	10
3.6 Gränsbevakningen	10
3.7 Fartygsbesök och överflygningar	10
3.8 Handräckning inom oljeskyddet.....	11
4. Ålandsexemplet	11
4.1 Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och landskapsregeringen	11
5. Det ekonomiska systemet	12
5.1 Avräkningsgrunden	12
5.2 Skattegottgörelsen	12
5.3 Beskattningen	13
6. Socialpolitik.....	13
7. Utbildnings- och kulturpolitik	13
7.1 Studentexamen och högskolestudier i Finland	13
7.2 Högskolestudier i Sverige	14
7.3 Finland 100	14
8. Kulturarvsfrågor	14
9. Upphovsrättsliga problem.....	14
9.1 OS-sändningar	14
9.2 Arbete med upphovsrättsliga frågor	15
10. Fiskeripolitik	15
11. Energipolitik	15
11.1 Vindkraft.....	15
11.2 Regionnätsavgiften för överföring i Sverigeförbindelsen	16
12. Asylmottagning.....	16
13. Utveckling och hållbarhet	17

1. Självstyrelsesystemet

1.1 Reformering av självstyrelsesystemet

Arbetet i den av statsrådet tillsatta parlamentariska kommittén, Ålandskommittén 2013 har fortsatt under 2015. I februari tillsatte kommitténs presidium en lagberedningsgrupp med två lagberedare vid landskapsregeringen och två vid justitieministeriet. Arbetet i lagberedningsgruppen inleddes därefter med att ta fram underlag och utkast till lagtexter utgående från kommitténs delbetänkande som överlämnades till justitieminister Anna-Maja Henriksson den 28 januari 2015. Delbetänkandet innehåller allmänna principer och riktlinjer för det fortsatta lagberedningsarbetet. Det behandlar bl.a. språkskydd, behörighetsfördelning och förfarandet vid överföring av behörighet, traktaträttslig behörighet, utvecklingen av den ekonomiska självstyrelsen, lagstiftningskontrollen, utvecklandet av nya former för samråd mellan landskapets myndigheter och riksdag och regeringen. Betänkandet berörde vidare några särskilda frågor såsom hembygdsrätten och kravet på finskt medborgarskap, klagorätten och befrielse från värnplik.

Självstyrelsepolitiska nämnden framförde synpunkter med anledning av Ålandskommitténs delbetänkande i ett yttrande (Y 1a /2014 – 2015) som därmed kan beaktas i det fortsatta arbetet.

Landskapsregeringen har på begäran av justitieministeriet den 30 april 2015, efter att internt ha hört de olika avdelningarna, avgivit ett utlåtande över betänkandet. Landskapsregeringen framhöll sammanfattningsvis att de riktlinjer som Ålandskommittén lagt fram i delbetänkandet utgör en god grund för den fortsatta beredningen. Landskapsregeringen konstaterade vidare att vissa centrala frågor, bland annat om Ålands ekonomiska självstyrelse och fördelningen av behörighet, förutsätter fortsatta utredningar och ställningstaganden. Landskapsregeringen stöder till fullo kommitténs fortsatta arbete som syftar till att Åland har en ny självstyrelselag före självstyrelsens 100-årsjubileum. Den nya självstyrelselagen ska ge de konstitutionella ramarna och verktygen för en redan erfaren självstyrelse att ansvarsfullt och handlingskraftigt ta sig an framtida utmaningar.

Den 9 juni 2015 arrangerade landskapsregeringen ett informationstillfälle för allmänheten om arbetet med att reformera självstyrelsesystemet i stadsbiblioteket.

Efter riksdagsvalet i april byttes en del av kommittéledamöterna ut. Som en följd av detta kunde kommittén hålla möte med de nya medlemmarna först den 24 augusti 2015.

Under hösten har de åländska kommittéledamöterna regelbundet redogjort för viktiga frågeställningar i självstyrelsepolitiska nämnden. Avsikten är att förankra kommittéarbetet direkt i lagtinget. Landskapsregeringen har förutom de två lagberedare som ingår i lagberedningsgruppen ställt utredningsresurser för de ekonomiska frågorna till kommitténs förfogande. Därtill har de åländska medlemmar i kommittén möjlighet att rådgöra med de tjänstemän som handlägger frågor av vitalt intresse för de frågeställningar kommittén behandlar.

1.2 Hembygdsrätt, jordförvärv och näringsrätt

Under den förra landskapsregeringens mandatperiod överlämnades till lagtinget den 28 augusti 2014 ett lagförslag med förslag till ny hembygdsrättslagstiftning (nr 16/2013-2014). Lagförslaget antogs och den 1 januari 2016 trädde två nya landskapslagar i kraft. I landskapslagen ingår klarare grunder än tidigare för när en person ska få hembygdsrätt efter att ha bott kortare tid än fem år på Åland. När det gäller förlusten av hembygdsrätt så sker denna fortsättningsvis efter fem års bosättning utanför Åland, men för studerande inleds femårsperioden först efter att studierna avslutats, dock senast fem år efter den i befolkningsdatasystemet registrerade utflyttningen. Enligt det nuvarande regeringsprogrammet ska jordförvärvs- och näringsrättslagstiftningen moderniseras, för att möjliggöra utveckling, nyetableringar och inflyttning. I ett nästa skede ska ett förslag utarbetas till ny jordförvärvslagstiftning. En parlamentarisk referensgrupp tillsätts för att förankra arbetet i lagtinget

2. Svenska språket

Då det gäller språkfrågor vid beredningen av EU-ärenden hänvisas till landskapsregeringens externpolitiska meddelande nr 2/2015-2016.

2.1 Språkrådet

Språkrådet påbörjade sitt arbete i september 2008. I december 2012 antogs ett nytt reglemente i vilket språkrådets mandat omformulerades så att rådet uttryckligen enbart ska fungera som landskapsregeringens referensgrupp i språkärenden i syfte att trygga och slå vakt om det svenska språkets ställning på Åland. Språkrådet leds av lantrådet och medlemmar är representanter från landskapets förvaltning, kommunerna, staten, näringslivet, vårdsektorn och utbildningssektorn.

Under 2015 höll språkrådet fyra möten under vilka man hörde polismästare Maria Hoikkala, Gunnar Jansson vice ordförande i Ålandskommittén, samt diskuterade språkanvisningarna till allmänna förvaltningen (se nedan).

Utifrån den översyn som språkrådet gjort de senaste åren, beslöt man att rekommendera att landskapsregeringen beställer en utredning av ÅSUB. Syftet med undersökningen är att ta reda på hurdana utmaningar de åländska företagen har angående språkkunskaper i arbetslivet. Undersökningen genomförs våren 2016 och resultaten presenteras under hösten 2016.

Landskapsregeringen har den 2 februari 2016 tillsatt ett språkråd för den nuvarande landskapsregeringens mandatperiod.

2.2 Språkanvisningar för landskapsregeringens allmänna förvaltning

Anvisning om språkanvändning vid Ålands landskapsregering antogs 5 november 2015. Syftet är att på ett konkret sätt vägleda och upprätthålla förvaltningsrutiner för språkanvändningen inom landskapsregeringens allmänna förvaltning. Anvisningarna redogör för de regelverk och principer som ligger till grund för språkanvändningen inom landskapsförvaltningen.

Som del av beredningen genomfördes en undersökning av den språkliga situationen inom landskapsregeringen under våren 2015. Språkrådet har diskuterat frågan vid sina möten. Förhoppningen är att allmänna förvaltningens språkanvisningar kan ligga till grund för anvisningar som anpassas för underliggande myndigheter.

2.3 Översättning av God medicinsk praxis och Pharmaca Fennica

Det långvariga arbetet med att få till stånd en översättning av God medicinsk praxis rönt under året framgång då Riksdagens Justitieombudsman den 30.12 2015 som svar på landskapsregeringens klagan beslöt att dessa vårdrekommendationer bör översättas till svenska på försorg av det allmänna. JO konstaterar i sitt beslut att rekommendationerna inte kan betraktas som sådana bestämmelser och föreskrifter som avses i 43 § 2 mom. i självstyrelselagen. Däremot konstaterar JO att det framgå ur utredningen att rekommendationerna används för att ge konkret innehåll åt den flexibla rättsnormen om hälsovårdspersonalens yrkesetiska skyldigheter som finns i 15 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvård (FFS 1994/559) i vilken sägs *”skall i sin yrkesutövning tillämpa allmänt godtagna och beprövade metoder”*. Lagen gäller i landskapet. Social- och hälsovårdsministeriet bör nu vidta åtgärder så att vårdrekommendationerna översätts till svenska.

Justitieombudsmannen ansåg beträffande läkemedelsinformationen Pharmaca Fennica att all den information till vilken det ingår hänvisningar i förordning eller lagstiftning med det snaraste bör bli tillgänglig på svenska. Beträffande översättning av övrig information i produktresuméer över läkemedel (och därmed i Pharmaca Fennica) bör social- och hälsovårdsministeriet och övriga berörda riksmyndigheter tillsammans med landskapets myndigheter dryfta hur denna information ska kunna bli tillgänglig för den del av läkakåren som inte behärskar svenska.

JO ber social- och hälsovårdsministeriet att senast den 30.6.2016 meddela vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

2.4 Sjukvård på svenska

Landskapsregeringen och Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) har, som tidigare redovisats, för Social- och hälsovårdsministeriet och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) påtalat behovet av en översättning av den handbok för hälso- och sjukvården angående upprättande och behandling av journalhandlingar som år 2012 utkom på finska. Publikationen har nu utkommit i svensk språkdräkt och heter *”Upprättande och hantering av journalhandlingar”*. Handbok för hälso- och sjukvården. (Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2014:20).

Landskapsregeringen avser att på motsvarande sätt verka för att den handbok som utgivits om praxis inom företagshälsovård som operationaliserar Statsrådets förordning (FFS 708/2013) om principerna för god företagshälsovårdspraxis, företagshälsovårdens innehåll samt den utbildning som krävs av yrkesutbildade personer och sakkunniga, utkommer på svenska.

Ålands hälso- och sjukvård remitterar för specialistvård långt fler till Finland än till Sverige både i fråga om besök och vård dagar. Vård på svenska är därför en mycket viktig fråga. Den språkliga situationen för de ålänningar som remitterats för vård till Finland, främst Åbo, är i stort sett oförändrad jämfört med tidigare år. Alla patienter som remitteras för vård utom ÅHS får en enkät hemskickad till sig där bland annat frågor om hur vården språkligt fungerat ingår. Enkäten genomförs vartannat år. Resultatet av den senaste enkäten är inte ännu helt sammanställt. Avtalssjukhusen informeras om enkätsvaren. I enkäten för år 2015 instämde i hög grad eller instämde helt 78 % av svarandena i påståendet *”språkligt fungerade vården bra”*. År 2013 var motsvarande siffra 82 %. Landskapsregeringen känner till att variationer i den språkliga servicen förekommer och att

översättningsresurserna tidvis varit otillräckliga. Handlingar som översatta sänds till ÅHS påtalas och översättning av dem krävs.

2.5. Det svenska språkets ställning i samband med IT-lösningar

En av dagens utvecklingstendenser är den tilltagande digitaliseringen. Även det åländska samhället digitaliseras i snabb takt och den offentliga sektorn står inför omvälvande förändringar. Även självstyrelsemyndigheterna förväntas erbjuda en hög servicegrad, god tillgänglighet och kostnadseffektiva tjänster till medborgare, företag och organisationer. I en myndighets elektroniska förvaltning ingår bland annat möjligheten att sköta ärenden på elektronisk väg, elektroniska system för hantering av ärenden, operativa grund- och bakgrundssystem samt de interna och externa operatörerna av datasystem och -tjänster.

Denna övergång till elektronisk förvaltning inom landskapets myndigheter har inte varit föremål för någon heltäckande analys eller strategi ur ett språkligt hänseende. Dock har det blivit allt tydligare att utvecklingen inte är oproblematisk ur ett språkligt perspektiv. Digitaliseringens språkliga konsekvenser för landskapets myndigheter är mångfacetterade. I vissa fall går det att avgränsa konsekvenserna till förhållandet mellan riksmyndigheterna och landskapets myndigheter. Självstyrelsemyndigheternas användning av rikets digitala lösningar kan anknyta t.ex. till rikets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet (bl.a. databaser och register hos Ålands polismyndighet) eller landskapets deltagande i den nationella beredningen av EU-ärenden. Landskapsregeringen anser att det är självklart att landskapets myndigheters användning av rikets digitala lösningar i dessa sammanhang ska kunna ske på svenska i sin helhet. Riksmyndigheterna måste även beakta detta i samband med planering och upphandling av dessa digitala lösningar.

I andra fall kan de digitala lösningarna röra frågor som i sin helhet faller inom ramen för landskapets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet. Ansvar för den språkliga utformningen på dessa digitala lösningar vilar då i första hand på landskapets myndigheter själva. I samband med upphandlingar ska landskapets myndigheter försäkra sig om att de avtal som undertecknas garanterar digitala lösningar och service på svenska. Det är inte alltid självklart att leverantörer kan garantera heltäckande digitala lösningar på svenska. I vissa fall kan särskilda svenskspråkiga digitala lösningar märkbart öka kostnaderna. Det kan vara så att det finns färdigt utvecklade och kostnadseffektiva digitala lösningar i riket men att vissa delar av lösningen inte är svenskspråkig.

Till saken hör att landskapet i många fall på grund av de krav som ställs framförallt från EU är tvunget att bygga samt upprätthålla IT-lösningar med samma komplexitet och funktionalitet som för en medlemsstat. Detta trots att de volymer som hanteras på Åland är små. Mindre volymer innebär dock inte att utvecklingskostnaderna reduceras i motsvarande grad, detta innebär att kostnaderna för systemuppbyggnad och -utveckling för Ålands del tenderar att bli höga. Ett samarbete med de riksmyndigheter som handhar motsvarande förvaltning är alternativ som i ett flertal fall behöver utredas.

I de fall Åland utvecklar egna systemlösningar är man beroende av att använda de stödtjänster som staten utvecklat för exempelvis identifiering och signering. Dessa tjänster, inklusive dokumentation samt bakomliggande stödtjänster måste också tillhandahållas på svenska. Landskapsregeringen har upplevt en problematik gällande detta, något som också påtalats i ett utlåtande om förslag till "Lag om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster".

Landskapsregeringen har 5.11.2015 antagit anvisning om språkanvändning vid Ålands landskapsregering. Ämbetsspråket inom landskapsregeringen är svenska i samband med skötseln av förvaltningsärenden i förhållande till enskilda kunder och sökanden. Det är därför klart att självstyrelsemyndigheternas samtliga digitala lösningar och tjänster som är riktade till allmänheten måste vara på svenska. Även alla andra delar i den elektroniska förvaltningen ska i största möjliga utsträckning vara enbart på svenska, d.v.s. den löpande, normala driften av systemet ska kunna skötas utan kunskaper i andra språk. Det bör dock framhållas att framtagandet av i sin helhet enbart svenskspråkiga lösningar för samtliga delar i en myndighets elektroniska förvaltning kan märkbart öka kostnaderna (jfr slutsatserna i lagtingets finansutskotts betänkande nr 4/2004-2005 gällande kostnaderna för enspråkiga färdskrivarkort).

Landskapsregeringen har även lagt märke till att digitaliseringen och It-lösningarna inom de statliga myndigheterna leder till en allt större centralisering av ärendehantering så att ärenden av en viss typ hanteras vid ett verksamhetsställe för hela landet. Avsikten är givetvis att genom specialisering och koncentration av kompetens åstadkomma en effektivare förvaltning totalt sett. För landskapets del riskerar dock utvecklingen successivt leda till att en allt mindre del av riksmyndigheternas verksamhet i förhållande till ålänningarna genomförs på Åland. Detta riskerar i sin tur leda till försämrade förmåga att tillhandahålla heltäckande service på svenska och misstag i ärendehantering så att det inte uppmärksammas att det ifrågasvarande ärendet bör hanteras på svenska. Landskapsregeringen kommer av denna anledning att bevaka t.ex. vilka följder den pågående omorganiseringen av rättsväsendet kan ha för servicen på Åland.

2.6 Allmänhetens klagomöjligheter i språkfrågor

RS0220152016

I självstyrelsepolitiska nämndens betänkande (nr 1/2014-2015) ansåg nämnden att landskapsregeringen bör överväga att öppna en möjlighet för allmänheten att vända sig till ett organ på Åland i alla olika typer av ärenden som gäller svenska språket. Nämnden lyfte i detta sammanhang upp konsumentrelaterade språkproblem, men även problem i anslutning till sjukvård och utbildning. Nämnden ansåg att det ligger nära till hands att Ålands ombudsmannamyndighet även skulle behandla språkfrågor.

Landskapsregeringen konstaterar att möjligheterna att införa olika klagoinstitut begränsas av behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet. T.ex. konsumentskydd hör till rikets lagstiftningsbehörighet, dock med den begränsningen att landskapsregeringen tillsätter en egen konsumenttvistenämnd och konsumentrådgivningen i landskapet sköts av Ålands ombudsmannamyndighet. Ålands ombudsmannamyndighets förhållande till behörighetsfördelningen i självstyrelselagen har belysts i Högsta domstolens utlåtande gällande landskapslagstiftningen om Ålands ombudsmannamyndighet (OH2014/7).

Självstyrelselagens språkbestämmelser och skyldigheterna där är i första hand riktade till rikets myndigheter. Både justitiekanslern och justitieombudsmannen utövar en allmän laglighetskontroll och dessa har även i ett antal fall tagit ställning till riksmyndigheters efterlevnad av språkbestämmelserna i självstyrelselagen (t ex JO-beslut 580/2012, 656/2009, 503/2009 och 3433/2006 samt JK-beslut 827/1/04). Frågan om hur dessa språkbestämmelser kunde utvecklas och effektiviseras borde i första hand bedömas inom ramen för den pågående revisionen av självstyrelselagen. Landskapsregeringen noterar att Ålandskommitténs 2015 delbetänkande innehåller ett antal riktlinjer till denna del och att kommittén ställer sig positiv till ett införande av internationella mekanismer för att trygga Ålands svenskspråkiga status.

3. Ålands demilitarisering och neutralisering

3.1 Allmänt

Landskapsregeringen sände den 21 november 2013 ett meddelande om Ålands demilitarisering och neutralisering till lagtinget. Självstyrelsepolitiska nämnden lämnade i september 2014 sitt betänkande över meddelandet. Landskapsregeringen har bland annat utgående från självstyrelsepolitiska nämndens betänkande bearbetat demilitariseringspolicyn som slutligen fastställdes av landskapsregeringen den 1 oktober 2015. Av demilitariseringspolicyn framgår att landskapsregeringen avser utarbeta en handräckningsplan för hantering av handräckningsärenden. Detta arbete har påbörjats och kommer att vara slutfört under året.

Den säkerhetspolitiska situationen i Östersjön och i Europa är i dag avsevärt förändrad jämfört med några år tillbaka i tiden med en betydligt ökad säkerhetspolitisk oro. År 2015 var ur säkerhetspolitiskt perspektiv ett år då flera händelser med långtgående konsekvenser ägde rum. Under året blev det uppenbart att vissa terroristorganisationer fokuserar på Europa som mål för terroristattacker. Förutom terroristattacken i Paris den 13 november 2015 förhindrades ett antal planerade terroristattacker i ett flertal europeiska länder.

Efter terrordåden i Paris i november 2015 bad Frankrike övriga EU-länder om hjälp med hänvisning till artikel 42.7, den s.k. biståndsklausulen, fördraget om Europeiska unionen. Det är första gången artikeln har använts, och det är värt att notera att den franska regeringen valde att gå via EU, istället för att använda Natofördragets artikel 5.

Den förändrade säkerhetspolitiska situationen i Europa ledde till att bl a England, Frankrike, Tyskland och Nederländerna höjde beredskapen. Även hotbilden i Ålands närområde är förhöjd och också i Finland gör myndigheterna bedömningen att risken för terrorhandlingar har ökat på senare tid. Man har därför även i Finland ytterligare höjt beredskapen. I Sverige höjdes terrorhotnivån till fyra på en femgradig skala hösten 2015, vilket är den högsta hotnivån i Sverige i modern tid.

Mot bakgrund av världshändelserna är Ålands betydelse ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv återigen en fråga som debatteras i Finland, Sverige och omvärlden. Forskaren Charly Salenius -Pasternak vid utrikespolitiska institutet i Finland har debatterat konsekvenserna av ett ryskt intagande av Åland. Dåvarande utrikesminister Tuomioja bemötte artikeln genom att konstatera att artikeln är en provokation. Finlands försvarsminister konstaterade i ett uttalande sommaren 2015 att det finns orsak att se över hur Åland ska försvaras. Uttalandet väckte stor uppmärksamhet, men president Niinistö betonade dock i sin tur att man målar upp en hotbild som inte finns i dag och att säkerhetsläget är oförändrat.

I mars 2015 utförde Ryssland en militärövning där scenariot var ett anfallskrig mot länderna kring Östersjön. Ryssland övade bl.a en snabbinvasion av Åland och Gotland. Under året framkom även att det funnits en okänd svensk plan under kalla kriget att Sverige skulle besätta Åland i ett krisläge.

De inträffade händelserna har lett till att insikterna om Ålands säkerhetspolitiska betydelse har ökat avsevärt. Dock bedöms det säkerhetspolitiska läget i Östersjön fortsättningsvis vara stabilt. Ålands demilitarisering och neutralisering är mot bakgrund av den rådande säkerhetspolitiska situationen i allra högsta grad relevant och landskapsregeringens uppfattning är att Åland genom sin demilitarisering och neutralisering utgör en stabiliserande faktor i Östersjöområdet. Landskapsregeringen anser därför att det är av största vikt att Ålands

demilitarisering och neutralisering upprätthålls och dess giltighet kontinuerligt hävdas oavsett nationella eller internationella förändringar på det säkerhetspolitiska planet.

3.2 Nordiskt försvarssamarbete

Den allt större oron i Östersjöområdet har lett till att diskussionerna om säkerhetspolitiskt samarbete har tagit ny fart inom det nordiska samarbetet.

Den 10 april 2015 publicerade de nordiska försvarsministrarna en debattartikel i Dagens nyheter om ett fördjupat nordiskt försvarssamarbete. Av artikeln framgår att den säkerhetspolitiska situationen i de nordiska ländernas närområde på ett påtagligt sätt har försämrats under det senaste året. Genom ett ökat försvarssamarbete kan de nordiska länderna bidra till att stärka säkerheten i regionen. Försvarsministrarna anser att Rysslands agerande är den största utmaningen mot den europeiska säkerhetsordningen. Fortfarande präglas regionen av stabilitet, men man måste förbereda sig på att kriser kan uppstå. Försvarsministrarna konstaterar att den ryska militären uppträder utmanande längs de nordiska ländernas gränser och att flera kränkningar av Östersjöländernas territoriella integritet har ägt rum. Den ryska övnings- och underrättelseverksamheten i Östersjöområdet ökar. De nordiska länderna möter denna situation genom solidaritet och fördjupat samarbete i syfte att höja säkerheten i regionen och höja tröskeln för att militära incidenter ska inträffa. Exempelvis kommer de nordiska länderna att utbyta information om hur man ska möta cyberattacker och inleda gemensam flygövningsverksamhet.

Landskapsregeringen anser inte att det nordiska försvarssamarbetet i dagsläget är av sådan karaktär att Ålands demilitarisering eller neutralisering påverkas samt konstaterar att berörda parter är väl medvetna om och respekterar Ålands särskilda status. Landskapsregeringen avser dock kontinuerligt följa utvecklingen.

3.3 Försvarssamarbete Finland-Sverige

Den allt större oron i Östersjöområdet har lett till att diskussionerna om säkerhetspolitiskt samarbete har tagit ny fart även i fråga om det försvarssamarbete som sedan länge bedrivits mellan Sverige och Finland.

Under hösten 2013 meddelades att Finland och Sverige avsåg fördjupa försvarssamarbetet mellan länderna. Syftet med det fördjupade samarbetet är att förbättra resultatet och öka effektiviteten genom gemensam användning av resurser, ökad interoperabilitet mellan ländernas försvarsmakter och genom en närmare dialog om gemensamma försvarspolitiska och säkerhetspolitiska utmaningar. Samarbetet gäller aktiviteter i fredstid.

I maj 2014 presenterades en handlingsplan för hur Finlands och Sveriges försvarssamarbete ska utvecklas. Handlingsplanen beskriver hur länderna ska utveckla det försvarspolitiska samarbetet. Av handlingsplanen framgår att försvarsmakterna ska undersöka förutsättningarna för att förstärka samarbetet om övningar, utbildning och träning, luft- och sjöövervakning samt genom gemensam användning av grundläggande infrastruktur. Även möjligheterna att utveckla gemensamma förband till internationella övningar och fredsfrämjande insatser ska undersökas. Det fördjupade samarbetet skulle bland annat bygga på befintliga samarbeten som exempelvis Cross Border Training (CBT).

Under 2014 utreddes hur det svensk-finska försvarssamarbetet kan fördjupas utifrån handlingsplanen. Den 31 januari 2015 överlämnade Sveriges och Finlands försvarsmakter en gemensam rapport om konkreta samarbetsområden. I rapporten framhålls sex fokusområden (marinen, flygvapnet, armén, säker kommunikation, logistik och materiel samt gemensamma förband). Bland förslagen återfinns:

- En gemensam marin förbandsenhet (Swedish Finnish Naval Task Force) som är tänkt att ha full operativ kapacitet år 2023.
- En ökad grad av interoperabilitet mellan det svenska och det finländska flygvapnen med förmåga till gemensamma operationer, gemensamt utnyttjande av flygbaser och gemensam stridsledningsförmåga.
- Ett gemensamt svensk-finländskt ramverk på brigadnivå fram till 2020.

Då det gäller försvarssamarbetet mellan Finland och Sverige har Finland konstaterat att Ålands demilitarisering och neutralisering kommer att respekteras vid det fördjupade försvarssamarbetet. Landskapsregeringens uppfattning är att det från landskapets sida inte finns något behov av att aktivt delta i samarbetet eftersom Ålands särställning i dagsläget inte påverkas, men att landskapsregeringen önskar kontinuerlig information om försvarssamarbetet till de delar frågor som rör Ålands demilitarisering och neutralisering diskuteras.

3.4 Försvarsministeriets utredning om handräckning

Enligt statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 2012 skulle statsrådet utreda ”hur landskapets Ålands särställning också framöver ska beaktas i samband med eventuella oljekatastrofer och andra krissituationer, och hur man ska säkerställa att de berörda myndigheterna har tillräcklig beredskap.” Försvarsministeriet tillsatte under hösten 2014 utredningen som slutfördes i april 2015. Syftet med utredningen var bland annat att kartlägga i vilka situationer handräckning av försvarsmakten till landskapsmyndigheter kan bli aktuell därför att försvarsmakten är den enda myndigheten som har den kunskap/utrustning som krävs för uppdraget. Av

utredningen framgår att de fördrag som gäller Ålands demilitarisering och neutralisering ger inget svar på om det är tillåtet att öva på Åland. I utredningen framhålls att de vore bra att hitta en lösning där vederbörande åländska myndigheter är med och där övningen för försvarsmaktens del skulle ske utanför Åland.

För att tillräcklig beredskap vid eventuella olyckor och andra civila krissituationer som sker på Åland krävs det en utredning som är gemensam för statsrådet och som är mer omfattande än den utredning som gjorts.

Det råder olika uppfattningar om i hurdana myndighetssituationer och i vilken mån de internationella fördrag som garanterar Ålands särställning tillåter försvarsmaktens närvaro på Åland. Ålands särställning och de krav den ställer på myndigheternas verksamhet i synnerhet när det är frågan om försvarsmaktens myndighetsstödsuppgifter har inte heller alltid beaktats vid lagberedning i riket. Det är dock viktigt att Ålands särställning beaktas vid beredningen av den här typen av lagstiftning och att det bedöms vilka konsekvenser lagstiftningen har för Åland.

Av utredningen framgår även att antalet handräckningsuppdrag från försvarsmakten till Åland i praktiken förekommit i cirka två till fem fall per år. Uppdragen har rört identifiering och rövning av misstänkta militära sprängladdningar från andra världskriget, oljebekämpning samt handräckning till gränsbevakningsväsendet rörande underhållet av övervakningssystem som kräver teknisk specialkunskap.

Landskapsregeringen anser att det är positivt att läget har kartlagts och anser att arbetet med att klargöra de frågor som kvarstår måste fortgå i samarbete med berörda myndigheter i riket.

3.5 Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse

Den 19 oktober 2015 inledde utrikesministeriet utarbetandet av en utrikes- och säkerhetspolitisk redogörelse i enlighet med regeringsprogrammet. Redogörelsen ska utarbetas under utrikesministeriets ledning i nära samarbete med statsrådets kansli, försvarsministeriet, inrikesministeriet och republikens presidents kansli så att den kan lämnas till riksdagen under vårsessionen 2016. Riksdagen har ombetts att slå fast hur den kommer att delta i arbetet.

Utgångspunkten för redogörelsen är de mål som fastställts för utrikes- och säkerhetspolitiken i regeringsprogrammet, det vill säga att förstärka landets internationella ställning, att trygga Finlands självständighet och territoriella integritet samt att förbättra finländarnas säkerhet och välfärd. Den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsens situationsbild och analys av verksamhetsmiljön stöder också den försvarsredogörelse som nämns i regeringsprogrammet och som färdigställs efter den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen, och till valda delar regeringens redogörelse för den inre säkerheten som lämnas i början av 2016.

Enligt regeringsprogrammet ska konsekvenserna för Finland av ett eventuellt Natomedlemskap bedömas i samband med beredningen av den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen. Landskapsregeringen kommer att beredas möjlighet att framföra sina synpunkter under beredningsskedet.

3.6 Gränsbevakningen

Gränsbevakningen har genomgått flera omorganisationer under de senaste åren då stationer lagts ner och personalantalet minskat.

De uppgifter som utförs av gränsbevakningsväsendet på Åland är viktiga för det åländska samhället och ett gott samarbete mellan gränsbevakningen och landskapets myndigheter eftersträvas.

Det årliga mötet mellan gränsbevakningens ledning och landskapsmyndigheterna ägde år 2015 rum vid gränsbevakningens skola i Imatra. Vid besöket framfördes från landskapets sida särskilt vikten av att det regelbundet ordnas utbildning på svenska för gränsbevakare samt vikten av att det finns kunskap om demilitariseringen och övriga Ålandsfrågor vid gränsbevakningen. Landskapsregeringen har erfarit att gränsbevakningsväsendet 2016 anordnar en fortsättningskurs för sjöbevakare på svenska.

Polismyndighetens och gränsbevakningens samarbete fungerar i dag väl. Förutom planerade samarbeten kan också gränsbevakningen utföra vissa uppgifter inom allmän ordning och säkerhet efter polisens handräckningsbegäran. Speciellt i skärgården bidrar gränsbevakningens närvaro till en ökad trygghetskänsla. Polisen saknar i dagsläget egna båtar och är således beroende av gränsbevakningens transporter i brådskande ärenden.

Under året har en revision av överenskommelseförordningen om gränsbevakningsväsendets uppgifter i landskapet Åland påbörjats främst gällande gränsbevakningens uppgifter vid tillsynen av fiskerifrågor.

I riket har inrikesministeriet startat ett arbete med att förnya lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet avseende hybridhot. Arbetet grundar sig bland annat på ett behov av att utreda vilka befogenheter gränsbevakningsväsendet ska ha om den illegala invandringen ökar. I förslaget kommer man att behöva ta ställning till hur Ålands demilitariserade och neutraliserade status ska beaktas. Landskapsregeringen kommer att följa arbetet och vid behov framföra synpunkter.

3.7 Fartygsbesök och överflygningar

Årligen genomför marinen planerade fartygsbesök i åländska vatten. Under perioden 1 november 2014-31 oktober 2015 fick Åland sammanlagt 12 fartygsbesök. Marinstaben meddelade om landstigning vid 3 besök. En flygövning genomfördes under perioden. Besöken föranledde inga åtgärder.

År	Totalt antal	Landstigning
2000	32	
2001	30	
2002	58	
2003	26	
2004	51	
2005	35	
2006	22	
2007	21	
2008	22	
2009	26	
2010	26	8
2011	28	11
2012	14	11
2013	18	6
2014	19	5
2015	12	3

3.8 Handräckning inom oljeskyddet

Oljeskyddet är i allra högsta grad aktuellt. Det finns flera internationella konventioner och avtal om samarbete vid oljeolyckor till havs. Allt mer börjar dessa konventioner även inbegripa bestämmelser om fartygskemikalieolyckor. Myndighetsansvaret för oljeskyddet både på land och till havs tillkommer landskapsregeringen. Bekämpningen av oljeskador till havs sköts i praktiken av Ålands sjöräddningssällskap enligt ett avtal med landskapsregeringen. Gränsbevakningsväsendet i Finland deltar i bekämpningen av skador och olyckor på åländska havsområden och vid större olyckor kan landskapsregeringen vända sig till Finlands miljöcentral, SYKE. Riksmyndigheterna är enligt 31 § självstyrelselagen skyldiga att inom gränserna för sin allmänna behörighet bistå landskapsmyndigheterna. I landskapet finns inget fartyg som är utrustat för bekämpning av kemikalieolyckor, varför handräckning i sådana fall kommer att vara nödvändigt. Finland har fem sådana fartyg, varav fyra drivs av gränsbevakningen och ett av marinen.

I de planer som tas fram med anledning av de olika konventionerna behandlas Åland separat under kapitlena om Finland. Exempelvis i den plan för samarbete som framtagits med anledning av Köpenhamnsavtalet – ett avtal varigenom de nordiska staterna förbinder sig att samverka för att skydda havsmiljön när den är hotad, oavsett vilken av staterna hotet berör – uppmärksammas Ålands ställning som en demilitariserad och neutraliserad zon.

4. Ålandsexemplet

4.1 Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och landskapsregeringen

Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och Ålands landskapsregering har till syfte att utveckla och öka Ålandsexemplets användning i internationella sammanhang samt att utveckla och utöka informationen om samt kontakterna till Åland. Kontaktgruppen har under perioden haft 2 möten.

Kontaktgruppen har under året bidragit till utbildning om Åland vid statsrådet och utrikesministeriet och sett till att information om Åland finns tillgänglig för utrikesförvaltningen och medverkat till att Åland representeras i Team Finland-verksamheten.

Till kontaktgruppens möten kallas sakkunniga enligt önskemål; gruppen diskuterade under året informationsfrågor med UM:s kommunikationsdirektör och ambassadrådet från UM:s politiska avdelning presenterade bland annat försvarssamarbetet med Sverige och värdlandsavtalet med Nato.

Kontaktgruppen medverkade till att anordna ett seminarium i Bryssel om Ålandsexemplet och konfliktlösning i dag. I samband med seminariet hölls även ett möte mellan lantrådet och utrikesministern.

Kontaktgruppen har diskuterat och följt med diskussionerna om det europeiska fredsinstitutet, Kastelholmssamtalen samt om Europainformationens verksamhet i Finland. Andra aktuella ämnen har varit Ålands demilitariseringspolicy, revideringen av självstyrelselagen, internationella besök på Åland samt traktatprocesserna till den del de berör Åland.

Det finns ett behov av goda strukturerade kontakter mellan landskapsregeringen och utrikesministeriet och i dessa kontakter utgör kontaktgruppen ett bra forum. I kontaktgruppen finns möjlighet att även diskutera aktuella ärenden som inte direkt hänför sig till Ålandsexemplet. Genom kontaktgruppens arbete ges naturligt tillfälle till ett årligt möte med utrikesministern där möjligheten finns att förutom kontaktgruppens verksamhet även diskutera andra aktuella frågor inom utrikesministeriets verksamhetsområde, vilket är värdefullt.

Landskapsregeringen sätter stor vikt vid att upprätthålla kontaktgruppen som ett samarbetsorgan som båda parter har nytta av. Kontaktgruppen kommer under året att särskilt satsa på fortsatta diskussioner om fredsmedling ur ett nordiskt perspektiv där Ålandsexemplet kunde ha en roll och undersöka möjligheterna för ett seminarium tillsammans med någon norsk aktör om Norges erfarenheter av Svalbard och Finlands erfarenheter av Ålands demilitarisering.

Ålandsexemplet väcker fortsättningsvis intresse runt om i världen. Landskapsregeringen fick under våren 2015 en inbjudan att besöka Tobago föra att presentera Ålandsexemplet. I juni 2015 deltog Elisabeth Naucler, på landskapsregeringens uppdrag, i "Forum of Political parties and the people of Tobago" och informerade om Ålandsexemplet.

5. Det ekonomiska systemet

5.1 Avräkningsgrunden

I sitt betänkande (nr 2/2013-2014) konstaterade självstyrelsepolitiska nämnden att de ser mycket allvarligt på den under år 2012 tillsatta arbetsgruppens förslag att i samband med den kommande revideringen av självstyrelselagen se över det ekonomiska systemet för att möjliggöra precisering av kriterierna för förändring av avräkningsgrunden och skattegottgörelsen och skapa större flexibilitet. Arbetsgruppen avstod från att lämna ett konkret förslag till ändring av avräkningsgrunden till följd av olika syn på vilka förändringar som ska beaktas. Arbetsgruppens konstaterade även att utlåtande från Ålandsdelegationen kan begäras in i de frågor som vållat juridiska tolkningssvårigheter för att komma vidare i frågan. I arbetsgruppens mandat ingick även att lägga fram nödvändiga åtgärdsförslag. Arbetsgruppen noterade i sitt betänkande att den inte sett det som sin uppgift att föreslå ett nytt finansieringssystem för den åländska självstyrelsen. Däremot har den inom ramen för arbetet behandlat möjliga justeringar av nuvarande finansieringsmodell för att förbättra hur systemet i praktiken beaktar förändrade förhållanden. I den senare tillsatta Ålandskommitténs mandat ingår att oberoende av vilka förslag kommittén lägger fram om skattebehörigheten ska den föreslå ett avräknings- eller annat system där den finansiella utjämningen mellan landskapet och riket smidigt kan ändra när förhållandena ändras.

På basis av ovan nämnda arbetsgrupps förslag hölls det under våren 2014 fortsatta kontakter med finansministeriet i syfte att få till stånd och formulera en gemensam begäran om utlåtande från Ålandsdelegationen i enlighet med 56 § självstyrelselagen rörande de förändringar i statsbokslutet som ska påverka avräkningsgrunden och som vållat juridiska tolkningssvårigheter. Under sommaren 2014 inleddes ett konkret arbete med utformningen av en med finansministeriet gemensam begäran om utlåtande från Ålandsdelegationen. Arbetet har fortgått med gemensamma arbetsmöten såväl i Helsingfors som i Mariehamn fram till maj 2015.

Den 5 maj 2015 beslutade landskapsregeringen för sin del att omfatta förslaget till utlåtandebegäran till Ålandsdelegation och finansministeriet lämnade därefter in utlåtandebegäran den 3 juli 2015.

Ålandsdelegationen lämnade sitt utlåtande till finansministeriet den 21 september 2015 (ÅD nr 26/15). I sitt utlåtande konstaterar Ålandsdelegationen att det inte kan anses ankomma på Ålandsdelegationen att uttala sig om vilka konkreta ändringar beträffande hanteringen av inkomster som är av sådan art, att en ändring av avräkningsgrunden kan aktualiseras. Ålandsdelegationen konstaterade vidare att avräkningsgrunden inte ändrats under den tid självstyrelselagen varit i kraft, och att en översyn av avräkningsgrunden därför är befogad. En ändring kan aktualiseras genom en regeringsproposition eller genom lagtingsinitiativ.

Landskapsregeringen kan i sammanhanget konstatera att frågan om hur finanseringen av social- och hälsovården i riket löses i den pågående s.k. SOTE-reformen kan komma att ha betydelse för dimensioneringen av avräkningsgrunden. De lösningsmodeller som i dagsläget förefaller mest sannolika bygger på att den statliga inkomstbeskattningen utökas samtidigt som kommunalbeskattningen sänks i motsvarande grad. Vilken effekten blir för landskapets del och vilka behov av förändringar av lagstiftningen i landskapets som uppstår är beroende av den slutliga utformningen och måste därför utredas närmare i ett senare skede.

Landskapsregeringen har dock inlett den politiska diskussionen med regeringen i saken och kommer utgående från denna att bedöma hur ärendet formellt bör föras vidare.

5.2 Skattegottgörelsen

Ålandsdelegationen har under året initierat ett ärende för att utreda om de principer som tillämpas för att fastställa den årliga skattegottgörelsen ger ett riktigt resultat enligt självstyrelselagen. Syftet har varit att ta ställning till om

efterbeskattningar och följdändringar inom beskattningen borde leda till justering av det årligen fastställda beloppet för skattegottgörelsen. Skattegottgörelsen har hittills fastställts till beloppet för under skatteåret debiterade direkta skatter. Ålandsdelegationen har begärt ytterligare utredning av finansministeriet samt begärt utlåtande om grunderna för fastställande av skattegottgörelsen av landskapsregeringen. Både landskapsregeringen och finansministeriet har i sina utlåtanden till Ålandsdelegationen ansett att det inte i detta läge framkommit skäl till att ändra den beräkningsmodell som nu tillämpats sedan uträkningen av den första skattegottgörelsen som gällde 1993 och att det inte finns någon utredning som visar vilken av parterna som skulle gynnas av en justering.

Ålandsdelegationen beslutade den 21.12.2015 att fortsättningsvis följa samma principer som tidigare, om vägande skäl inte framkommer för att ett annat förfarande borde tillämpas. Detta innebär att skattegottgörelsen fortsättningsvis kommer att fastställas årligen enligt den slutförda beskattningen för varje skatteår, och justeringar av underlaget sker inte på basen av efterföljande ändringar av beskattningen.

5.3 Beskattningen

De regelbundna, kvartalsvisa informationsmötena med finansministeriets skatteavdelning om aktuella skattefrågor har fortsatt under året. Med anledning av de täta kontakter som hållits mellan landskapsregeringen och finansministeriet under våren inom ramen för Ålandskommitténs utredningsgrupp för finansiella frågor hölls dock sammanlagt endast tre informationsmöten under 2015. Landskapsregeringen får information om vissa planerade skatteåtgärder, internationellt samarbete inom EU och OECD inom beskattningsområdet och vilka förhandlingar som pågår i syfte att skriva eller revidera skatteavtal med andra länder. Landskapsregeringen anser att samarbetet är mycket värdefullt och är till stor nytta för det praktiska arbetet i skattefrågor. Med anledning av att landskapets behörigheter är så starkt sammankopplade med rikets beskattningsbehörigheter, är det nödvändigt att få direkt insyn i de åtgärder som planeras i riket och även de politiska motiv som finns bakom åtgärderna. Det är vidare ett tillfälle att lyfta fram landskapets särskilda förhållanden i beskattningssammanhang. Trots mötena har det dock under året lämnats regeringspropositioner som landskapsregeringen inte fått kännedom om eller fått begäran att utlåta sig om inom beskattningsområdet. Exempelvis infördes en ändring av sjöarbetsinkomstskatten under året i riket som kom till landskapsregeringens kännedom först efter att förslaget antagits av riksdagen, trots att ca 12 % av landets sjömän bor i landskapet och avdraget ingår i den åländska kommunalbeskattningen. Propositionen lämnades av hälso- och sjukvårdsministeriet. Det finns därför fortsättningsvis behov av att påminna ministerierna om deras skyldigheter att höra landskapet enligt 28 § 2 mom. i självstyrelselagen.

Under 2016 kommer landskapsregeringen främst att fokusera på kommissionens harmoniseringsåtgärder inom direkta beskattningen, och för närmare information om det hänvisas till landskapsregeringens externpolitiska meddelande nr 2/2015-2016.

6. Socialpolitik

Landskapsregeringen konstaterar att det inom det socialpolitiska området pågår stora samtidiga reformer i riket. Reformerna genomförs delvis med en mycket stram tidtabell.

Landskapsregeringen anser att det är av yttersta vikt att man i riket tar hänsyn till Ålands särställning vid framtagande av ny lagstiftning. Självstyrelselagens bestämmelser om Ålands respektive rikets lagstiftningsbehörighet bör övervägas som en helhet för att en korrekt bedömning av följderna av ny eller ändrad lagstiftning ska kunna göras. Under året har landskapsregeringen sett sig tvungen att i flera utlåtanden påpeka vikten av att landskapsregeringen hörs, att beredningsmaterial såsom propositioner tillställs på svenska och även att tiden för utlåtande är tillräcklig för att möjliggöra en bedömning av lagförslagets konsekvenser för Ålands del och för att genomföra eventuella nödvändiga ändringar i den åländska lagstiftningen.

Landskapsregeringen har också sett sig nödgad att påpeka det ansvar som åligger riket att t.ex. tillhandahålla information och utbildning inom behörighetsområdet. Aktuella frågor är såväl ordnande av utbildning om faderskaps erkännanden på mödrarådgivningen som utbildning om begränsande åtgärder inom barnskyddet och specialomsorgen.

7. Utbildnings- och kulturpolitik

En övergripande prioritering inom landskapsregeringens utbildnings- och kulturpolitik är att värna om och stärka det nordiska samarbetet och utveckla möjligheterna för unga och vuxna ålänningar att studera i andra länder och att ta del av kommunikation och public service på svenska.

7.1 Studentexamen och högskolestudier i Finland

Landskapsregeringen har i olika sammanhang kontaktat studentexamensnämnden i Helsingfors och begärt en förklaring till de upprepade situationerna med brister i översättningarna till svenska av årligen förekommande

nationella studentexamensprov. Landskapsregeringen önskar få klarhet i vilka åtgärder nämnden har tagit och avser vidta för att säkerställa att svenskspråkiga abiturienter inte diskrimineras på grund av språkbruk och översättningar som inte fyller kvalitetskrav på tidsenlighet och professionalitet.

Landskapsregeringen har även uppmärksamgjort berörda utbildningsanordnare och utbildningsinstitutioner på rikshåll om bestämmelserna i statsrådets förordning (FFS 841/2000) om den kunskap i finska som vid universitet och yrkeshögskolor krävs av åländska studerande. Förordningsbestämmelserna innebär att en studerande som avlagt examen vid en läroinrättning på Åland behöver inte i studierna för högskoleexamen visa de kunskaper i finska som annars föreskrivs för examen i fråga. Universitetet eller yrkeshögskolan kan dock bestämma att studeranden ska delta i sådan undervisning i finska som är nödvändig med tanke på utbildningsområdet.

7.2 Högskolestudier i Sverige

I samband med det nordiska gränshinderarbetet vidtar landskapsregeringen kontinuerligt åtgärder särskilt för att utveckla förutsättningarna för ålänningarna att studera i Sverige, bl.a. i högskolor och universitet. Gränshinderarbetet omfattar samtidigt åtgärder för att erbjuda studieplatser på Åland för andra nordbor.

Regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige ingick 1996 en överenskommelse om tillträde till högre utbildning i varandras länder. Ålands lagting har gett sitt bifall till förordningen om sättande i kraft av den avsedda överenskommelsen. Genom beslut i Nordiska ministerrådet har överenskommelsens giltighetstid förlängts i olika omgångar. Genom avtal i oktober 2012 ändrades överenskommelsen så att den är avsedd att gälla fram till utgången av 2015. Samtidigt justerades ersättningssystemet, som gäller Danmark, Finland, Norge och Sverige, medan Island och de självstyrande områdena är undantagna en ekonomisk reglering såsom den beskrivs i överenskommelsen. Landskapsregeringen har i september 2015 givit sitt bifall till att överenskommelsen förlängs till utgången av 2018, om inte annat avtalats dessförinnan. Undervisnings- och kulturministeriet i Finland har meddelats att landskapsregeringen ser inga hinder i att ministeriet framskrider i handläggningen av ärendet.

7.3 Finland 100

Under hela 2017 uppmärksammas Finlands självständighets 100-årsjubileum på många olika sätt på temat "Tillsammans". Planeringen av aktiviteter och evenemang pågår runt om i landet, och landskapsregeringen har beslutat delta med några egna aktiviteter under jubileumsåret. Det ska också vara möjligt för den tredje sektorn på Åland att söka bidrag för egna jubileumsaktiviteter. Preliminärt har en vetenskapsfestival i samarbete med Högskolan på Åland diskuterats som ett av de officiella jubileumsprogrammen. Tanken är att kvalificerade föreläsare bjuds in för att hålla föredrag inom akademiska discipliner som på ett eller annat sätt speglar Ålands relation till finska staten igår, idag och imorgon. Även panel- och andra debatter kan ordnas kring en sådan festival som också kan inkludera musikprogram. Föreläsningarna ska vara öppna för allmänheten.

År 2013 genomförde Nordiska ministerrådet en cirka fyra veckor lång nordisk kulturfestival - Nordic cool - i Washington i samarbete med Kennedy Center. Festivalen blev en stor publik- och mediasuccé och en manifestation för de nordiska länderna i USA. Av den anledningen har de nordiska kulturministrarna beslutat arrangera en ny festival 2017, denna gång med Europas största kulturinstitution, Southbank Centre i London. Planeringen på och även på Åland förbereder sig kulturfältet att lämna förslag till åländska programpunkter. Festivalen ska egentligen bestå av flera årligen återkommande mindre festivaler under hela 2017 och tanken är att de nordiska programmen ska inkluderas i dessa festivaler som arrangeras med olika teman såsom barn och unga, hållbarhet, jämlikhet m.m.

8. Kulturarvsfrågor

Då det gäller statsrådets förordning om sättande i kraft av konventionen om tryggnad av immateriellt kulturarv har landskapsregeringen meddelat ett positivt förhållningssätt till konventionen. Landskapsregeringen har även uttryckt en önskan om att rikets myndigheter och motsvarande myndigheter på Åland utvecklar ett samarbete i syfte att metodik och systematisering på området synkroniseras.

I enlighet med bestämmelserna i konventionen har landskapsregeringen dels identifierat och dels definierat de olika inslag av immateriellt kulturarv som finns inom landskapet. Landskapsregeringen avser ta fram en förteckning, ett register, för att säkerställa kulturarvet i fråga.

9. Upphovsrättsliga problem

9.1 OS-sändningar

Ålands folkrättsliga ställning innefattar en övergripande målsättning om att trygga Ålands befolkning dess svenska språk, kultur och lokala sedvänjor. I linje med denna målsättning ingick Finland och Sverige redan på 1960-talet

överenskommelse om nödvändiga åtgärder för att förbättra möjligheterna att se svenska televisionsprogram på Åland.

Inför vinter-OS i Sotji kom det till landskapsregeringens kännedom att sändningarna via svenska Viasat och TV3 skulle släckas ned i det åländska sändningsnätet. Därmed blev ålänningarna hänvisade till finska YLE:s sändningar. I YLE sändes själva sportevenemangen med svenskspråkiga kommentarer medan största delen av sändningarna såsom inför-program, reportage och intervjuer sändes på finska. Landskapets utbildnings- och kulturminister förde förhandlingar och besökte Viasat Sport i Stockholm som genom sin koncern MTG innehade sändningsrättigheterna för OS. Landskapet fick förståelse för situationen och ett positivt gensvar men blev hänvisad till att Viasat Sport måste få tillstånd av finska YLE för att få öppna upp sändningarna också över Åland. YLE meddelade att tiden var för knapp för att göra ändringar i sändningarna, varför åländska tittare fick ta del av de till största delen finskspråkiga sändningarna. Förhandlingar inför sommar-OS 2016 inleddes vintern 2015. Det kan konstateras att såväl YLE som MTG då visade ointresse för att arrangera en speciallösning för Åland, d.v.s. ge ålänningarna möjlighet att ta del av OS-sändningarna direkt från Sverige. Frågan är tillsvidare olöst, men landskapsregeringen arbetar fortsättningsvis för att få till stånd en lösning på problemet.

9.2 Arbete med upphovsrättsliga frågor

Det finns i dag en informell grupp inom landskapsförvaltningen som arbetar med upphovsrättsliga ärenden. Dessa ärenden berör såväl upphovsrättsfrågor inom EU som nationella och nordiska ärenden. Under 2015 har landskapsregeringen medverkat i följande öppna samråd som EU-kommissionen har utlyst på upphovsrättsområdet

- samråd om översyn av EU:s satellit- och kabeldirektiv. Landskapsregeringen har även avgivit yttrande i samma ärende till statsrådets utredning
- samråd om Audiovisuella direktivet
- samråd om portabilitet över gränserna för program online.

Under året har landskapsregeringen haft en aktiv samverkan med Undervisnings- och kulturministeriet i EU-relaterade upphovsrättsliga frågor. Ministeriet har bland annat arrangerat ett tillfälle där landskapsregeringen har fått informera om den speciella situationen på Åland beträffande möjligheterna att se Sveriges TV online (SVT-Play). Arbetet med upphovsrättsliga ärenden kan konstateras vara en tidskrävande process. Landskapsregeringen fortsätter sitt arbete för att trygga tillgången på Åland till svenska program både genom att försöka påverka innehållet i kommande EU:lagstiftning samt genom att försöka finna lösningar med berörda företag och myndigheter.

10. Fiskeripolitik

Inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik kan medlemsländerna implementera system där man för en bestämd tid överlåter viss nyttjanderätt av de kvoterade fiskbestånden till ländernas fiskare. De aktuella arterna är lax, strömming, vassbuk och torsk. Ansvariga riksmyndigheter har påbörjat utarbetandet av ett sådant system med förhoppningen att det ska kunna träda ikraft den 1.1.2017. Åland har inga egna fiskekvoter utan de åländska fiskarna fiskar de aktuella arterna gemensamt med landets övriga fiskare tills kvoterna är fullt nyttjade.

Ett system med individuella överförbara kvoter innebär att varje fiskare tilldelas nyttjanderätt i form av en viss andel av respektive kvot som fiskaren sedan kan nyttja själv eller mot ersättning överlåta till en annan fiskare. Det kan även vara möjligt för fiskaren att handla med fiskare från andra medlemsländer.

Ibrukttagandet av ett sådant system i riket kommer att kräva ett klagörande av de åländska framtida fiskemöjligheterna och en eventuell uppdelning av kvoterna mellan Åland och riket.

11. Energipolitik

11.1 Vindkraft

Landskapsregeringen har under ett flertal år arbetat med att tillsammans med riket utarbeta ett stödssystem för vindkraftsproduktion på Åland. Ett stödssystem för vindkraftsproduktion kunde skapa förutsättningar för elproduktion upp till 65-70% av den egna förbrukningen, vilket i internationella sammanhang är en mycket hög målsättning. I januari 2016 beslöt emellertid riket att frångå den politiska överenskommelse om rikets deltagande i finansieringen av ett åländskt stödssystem för vindkraftsproduktion som nåddes i juni 2013 och som fastslogs genom ett beslut i finanspolitiska ministerutskottet. Eftersom Åland inte på egen hand kan finansiera stödssystemet i fråga saknas därmed förutsättningar för att genomföra den planerade vindkraftsutbyggnaden på Åland. Beslutet riskerar även medföra att en stor andel av befintliga vindkraftverk säljs utomlands på grund av lönsamhetsproblem

orsakade av det för tillfället låga elpriset. Alternativa sätt att stöda produktion av förnyelsebar energi på Åland kommer att utredas under året.

Landskapsregeringen ser allvarligt på att en politisk överenskommelse mellan riket och landskapet ensidigt frångås av riket utan att några godtagbara skäl anges. Landskapsregeringen anser att det mot bakgrund av det inträffade finns skäl att diskutera formerna för det framtida samarbetet mellan riket och landskapet. Ett gott samarbete bygger i grunden på förtroende och att båda parter kan lita på att det man kommit överens om håller.

11.2 Regionnätavgiften för överföring i Sverigeförbindelsen

Kraftnät Åland (KNÅ) är systemansvarig på Åland och är sedan hösten 2015 certifierad till systemansvarig för överföringssystemen på Åland (transmission system operator, TSO). Vid årsskiftet 2016 togs en ny 100 MW förbindelse mellan Åland och finska fastlandet i drift. Förbindelsen ger en möjlighet att transitera el i bägge riktningarna mellan Sveriges och Finlands stamnät via Åland.

Det är ur elförsörjningssynpunkt av betydelse att länderna ökar förbindelseanslutningarna och detta är även i överensstämmelse med EU:s strävan att öka förbindelserna mellan länderna. Mellan Åland och Sverige finns idag en 60 MW sjökabelförbindelse, vilken i Sverige är ansluten till Vattenfalls regionnät i Senneby i Norrtälje kommun. Vattenfall Ab uppbar nätavgift om ca 1,2 miljoner euro per år av Kraftnät Åland för överföring genom Vattenfalls elnät. Nätavgiften begränsar idag möjligheten till en effektiv användning av förbindelserna.

I enlighet med EU:s regelverk ska alla gränsförbindelser användas till gagn för marknaden. Enligt beslut om förbindelser mellan de nordiska länderna ska avgifter inte förekomma och enligt EU:s elhandelsförordning (714/2009) ska regionnätavgift inte tas ut för gränsöverskridande överföring genom systemansvarigas nät. Den regionnätavgift som upp bärs av Vattenfall i Sverige hindrar ett effektivt utnyttjande av förbindelsen mellan finländska fastlandet och Sverige. Frågan om nätavgiften har i flera omgångar diskuterats mellan Ålands landskapsregering och Sveriges miljö- och energidepartement utan att någon lösning har nåtts. Eftersom transiteringsmöjligheten också är av intresse för riket förs diskussioner även på ministernivå mellan Finland och Sverige.

Landskapsregeringen anser att det inte är förenligt med EU-rätten att uppbära regionnätavgift för förbindelsen över Åland och kommer att fortsätta sitt arbete för att på sikt få regionnätavgiften slopad.

12. Asylmottagning

Den nu femåriga väpnade konflikten i Syrien har tvingat miljontals människor på flykt. Denna kris som utspelar sig vid EUs gräns, har tillsammans med andra krigs- och katastrofområden runtom i världen resulterat i en flyktingsituation inte skådad i Europa sedan andra världskriget. En och en kvarts miljon människor beräknas ha sökt asyl i EU under 2015 och en knapp femtedel av dem har kommit till de nordiska länderna. Även om Finlands mottagning i det stora sammanhanget är ytterst modest, så var landet inte förberett på det stora antal asylsökanden som kom till landet 2015. På Åland blev det tydligt att beredskapen för att ordna nödinkvartering för ett större antal personer som registrerade sin asylansökan vid polisen på Åland var obefintlig och behövde stärkas. Frågan aktualiserades i samrådsdelegationen för beredskapsärenden och Finlands Röda Kors Ålandsdistrikt har därefter stärkt sin beredskap och agerar efter begäran om handräckning från polisen.

Landskapsregeringen har mot bakgrund av situationen fört en dialog med riksmyndigheterna och meddelat att landskapet är berett att axla ett ansvar och utrett förutsättningarna för att en mottagningscentral (MOT) skulle kunna upprättas på Åland ifall riksmyndigheterna behöver handräckning. Utredningen gjordes under hösten och i den konstaterades att asylmottagning faller under rikets behörighet och regleras av lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (FFS 746/2011). Det är Migrationsverket som verkställer och ingår avtal om öppnandet och stängningen av flyktingförläggningar. Formella parter i avtal om att starta och driva en MOT är således Migrationsverket och serviceproducenten av en MOT. Landskapsregeringen är därmed ingen formell part i eventuella förhandlingarna och avtal om en flyktingförläggning på Åland. Landskapsregeringen konstaterar dock att Migrationsverket har som praxis att höra lokala beslutsfattaress synpunkt och strävar i riket efter att nå ett samförstånd med kommunen. Med hänvisning till denna praxis och i analogi med 33§ i självstyrelselagen (ÅFS 1991:71) kan landskapsregeringen kräva att Migrationsverket även hör landskapsregeringens synpunkt i frågan innan avtal ingås.

Landskapsregeringen konstaterar sammanfattningsvis att det inte föreligger några juridiska eller formella hinder för att en MOT ska kunna startas på Åland. Däremot finns det behov av samverkan med inrikesministeriet beträffande anvisningar till en eventuell åländsk serviceproducent om hur lagen ska tillämpas, framförallt vad gäller områden där Åland har egen behörighet. Det faktum att Migrationsverket i dagsläget inte finns representerat på Åland talar för att en åländsk MOT kunde rikta sig till personer som väntar på besked efter att ha genomfört intervju- och ansökningsfasen.

Landskapsregeringen har under arbetets gång fört en dialog med Finlands Röda Kors Ålandsdistrikt. Finlands RS0220152016

Röda Kors (FRK) har i en avsiktsförklaring riktad till inrikesministeriet lovat att bistå i flyktingmottagning och det är ett av organisationens kärnuppdrag. FRK Åland har därför börjat utveckla en beredskap att upprätta en mottagningscentral på Åland med Röda Korset som serviceproducent. Landskapsregeringen följer arbetet på nära håll men noterar i sammanhanget att Migrationsverket har meddelat att det för närvarande inte behövs mer kapacitet. Landskapsregeringen konstaterar dock att det är svårt att bedöma hur situationen med asylsökande i Finland kommer utvecklas den närmare framtiden och att det därför är motiverat att ha en beredskap för mottagning även på Åland.

13. Utveckling och hållbarhet

Landskapsregeringen kraftsamlar tillsammans med hela det åländska samhället – inklusive lagtinget, övriga aktörer i offentliga sektorn, näringslivet, civilsamhället och bildningssektorn, för att förverkliga ett bärkraftigt och hållbart Åland i enlighet med lagtingets uttalade intention i samband med behandlingen av landskapsregeringens meddelande om strategi för hållbar utveckling (M 2/2013-2014). Ett nätverk, bärkraft.ax, har bildats för att stöda kraftsamlingen. I nätverket ingår ett utvecklings- och hållbarhetsråd med representanter för samhällets alla sektorer.

Med FN:s 17 hållbara utvecklingsmål, Agenda 2030, som ramverk kommer Ålands vision och strategiska utvecklingsmål per 2030 definieras under 2016. Landskapsregeringen avser verka för att all offentlig verksamhet, den privata sektorn och civilsamhället inleder implementeringen i ordinarie verksamhet. Syftet är att säkerställa ekonomisk bärkraft inom sociala och miljömässiga hållbarhetsramar på kort och lång sikt.

Eftersom möjligheterna att inom landskapet vidta sådana åtgärder som behövs för att nå målsättningarna om hållbarhet i hög grad är beroende av att t.ex. marknadsförutsättningarna är likartade anser landskapsregeringen att det är väsentligt att det fortsatta utvecklings- och hållbarhetsarbetet i riket och på Åland samordnas. Med en effektiv samordning säkerställs likvärdiga förutsättningar för närings- och annan verksamhet. Särskilt betydelsefullt är detta inom lant- och vattenbruket. Landskapsregeringen har därför ombesörjt att Åland är representerat i Finlands kommission för hållbar utveckling och landskapsregeringen stöder kommissionens arbete för förverkligandet av det samhälleliga åtagandet för hållbar utveckling.

Även i klimatfrågan som förutom att vara en global miljöfråga även utgör ett globalt säkerhetsshot, strävar landskapsregeringen till att framföra landskapets synpunkter. Landskapsregeringen var därför representerad vid Förenta nationernas klimatkonferens i Paris 2015 (COP21), som ägde rum mellan den 30 november och 12 december. Konferensen var den största samlingen av världsledare någonsin. Målet för politiker och förhandlare uppnåddes, nämligen att för första gången i historien komma överens om ett klimatavtal, det så kallade Parisavtalet, i vilket alla världens länder förbinder sig att bidra till en minskning av växthusgaser. Målet var också att avtalet skulle bli juridiskt bindande, vilket det förväntas bli när 55 länder har undertecknat det.